

**CHESTIONAR PRIVIND ATITUDINEA ELEVILOR
FAȚĂ DE LECTURĂ
MARGINALII LA O CERCETARE EMPIRICĂ ȘI *NECRITICĂ*
REALIZATĂ DE ANPRO ÎN ANUL 2004**

Luminița Medeșan, Colegiul Național George Coșbuc, Cluj

Încă un chestionar - de ce am făcut chestionarul

Primul motiv al unei asemenea întreprinderi a fost o încercare poate utopică și „disperată” de a cuprinde într-o formă cât mai exactă un fenomen care își arată colții de ceva vreme în școală, și anume lipsa de interes, de apetență, de plăcere a elevilor pentru lectură (și mai ales pentru cea literară). Și asta în școală, adică acolo unde ar trebui să se citească cel mai mult. Tot aici aș încadra observațiile directe și constatările neputincioase ale profesorilor privind opoziția fermă a tinerilor în general când e vorba de cărți, mai ales de cele cerute de bibliografia școlară. În ultimii 15 ani am schimbat școala generală cu liceul, în ultimii 5 ani, Bucureștiul cu Clujul și grupul școlar cu colegiul național. Fenomenul *pare* constant, ireversibil și deprimant: pe cei mai mulți elevi literatura îi plictisește sau îi inhibă.

Al doilea motiv a fost „moda” sondajelor de opinie, a anchetelor și a statisticilor de tot felul care dau cel puțin *iluzia* obiectivității. Toată lumea face sondaje! Iar unul cum este chestionarul nostru are avantajul de a nu înregistra stări de spirit fluide sau opinii foarte schimbătoare, fiindcă problema lecturii nu e una atât de labilă cum sunt cele politice sau cele electorale, unde sondajele țin loc de profeții și induc opțiuni. Am încercat și eu și cred că bine am făcut. În plus, deși predau româna, am făcut realul și mă sperie cifrele!

Al treilea motiv a fost acela de a vedea dacă nu cumva generalizăm prea ușor, dacă nu cumva constatările noastre sunt viciate de subiectivitate, dacă nu cumva ne grăbim să etichetăm, fără a cântări destul ceea ce ne restituie atitudinea tinerilor. Știm faptul că elevii sunt preocupați de multe lucruri care îi țin departe de cărți, știm că vârsta adolescenței și a preadolescenței e centrată pe sine, că între 15 și 18 ani tinerii văd în carte mai mult o sursă de informare și de îmbogățire a vocabularului, o modalitate de formare a culturii generale. De asemenea, ei asociază cartea cu o zonă de efort care cere timp și e asimilată cu o cultură de tip vechi. *Dar dacă nu e chiar așa?*

Am vrut să văd ce spune chestionarul din punctul de vedere al individului statistic, dar și ce se răspunde la întrebările deschise, care vizează atât lectura școlară, obligatorie cât și pe aceea liberă, „particulară”.

M-a interesat la fel de mult impactul pe care-l au noile programe și manuale (mai ales cele de liceu) asupra felului în care se raportează elevii la carte în primul rând din perspectiva componentei *Valori și atitudini* a programelor și nu atât a competențelor sau a conținuturilor. Am vrut să văd dacă prin noua paradigmă a studiului limbii și literaturii române, plăcerea lecturii se strecoară din nou, după atâtea decenii de fetișizare a învățării. Și apoi noi, profesorii, chiar ne centram pe elev în demersul didactic, sau suntem prizonierii unui narcisism care îi îndepărtează pe elevi de lectură? Faptul că trebuie să citească niște cărți pe baza cărora vor da un examen îi face pe școlari să nu mai vadă chiar plăcerea! Și apoi, noi îi învățăm pentru a promova aceste examene sau pentru a deveni și a rămâne cititori tot restul vieții? Când ai doar patru ani la dispoziție (ca profesor) pentru a forma și a

întreține gustul pentru citit la elevi, nu te poate încălzi adevărul că nimeni nu-și formează *canonul personal* de clasici în timpul școlii, ci abia după aceea! (ideea apare la Italo Calvino citat de Matei Călinescu în *A citi, a reciti*).

O altă motivație a elaborării și aplicării chestionarului a fost și aceea a unei comparații (tot empirice, ca și cercetarea în sine) cu ceea ce se întâmplă în alte spații culturale în privința atitudinii față de lectură a tinerilor. Am folosit ca surse date publicate în revistele „Lire”, „Le Monde de l'Education”, „Cahiers pedagogiques”) și nu stăm nici mai bine, dar nici mai rău decât Finlanda, Spania, Franța sau Germania...

În fine, dar nu în ultimul rând, am vrut să văd care este locul computerului în viața elevilor, în ce măsură acesta (și televizorul) concurează lectura. Veți vedea rezultatele.

Dar cel mai provocator a fost faptul că imediat după ce am aplicat primul chestionar (mult mai amplu, dar pe un număr mult mai mic de subiecți -100, în anul 2001) mi-a căzut în mână o carte fascinantă pentru orice profesor de literatură *Comme un roman* de Daniel Pennac în care mi-am regăsit angoasele ca și cele mai surprinzătoare și generoase soluții pentru ele. Sper să o avem și în românește într-o bună zi.

Trebuie să menționez faptul că problema lecturii este una din preocupările centrale ale ANPRO. Tema simpozionului precedent – decembrie 2004 – a fost, cum bine se știe, **Lectura. Repere actuale** asupra căreia s-au aruncat priviri de tot felul și din toate unghiurile (dovada: sumarul acestui tom). Chestionarul a fost elaborat și administrat ca o bază a discuțiilor în cadrul asociației și în cadrul simpozionului. Apoi ANPRO a inițiat și a derulat în parteneriat cu I.C.R. un program în care sunt implicați 24 de profesori din toată țara, *Cercuri de lectură*, care se află în faza de finalizare a primei etape. Dacă ideea și elaborarea chestionarului mi-au aparținut, nu s-ar fi realizat nimic fără implicarea entuziastă și generoasă a colegilor din asociație. Ei au devenit operatori de interviu voluntari și cei mai mulți dintre ei au condus în anul școlar trecut cercuri de lectură. Le mulțumesc și pe această cale și le datorez recunoștința mea.

Cum am făcut chestionarul

Am avut drept punct de plecare un chestionar mai vechi (vezi „Perspective” nr.2/ 2001) pe care l-am adaptat pentru a putea fi aplicat și la elevii de gimnaziu și la cei de liceu. Am urmărit să nu fie prea multe intrări, încât chestionarul să nu depășească o pagină. Conținuturile au vizat numai parțial *lectura literară* și implicit *plăcerea de a citi*, dar evitând termenul ca atare. Cele mai multe „întrebări” au fost închise, dar la fiecare a existat însă și posibilitatea de a menționa „altceva” la fiecare intrare, inclusiv acolo unde apare rubrica „nu știu”.

Ce arată răspunsurile deschise

A apărut foarte rar plăcerea identificată cu lectura. Au menționat-o doar 14 elevi de liceu. La vârsta preadolescenței și a adolescenței se pare că lectura se asociază cu obligațiile școlare. Cărțile îmbogățesc vocabularul și provoacă imaginația, dar cer timp și efort care se investesc mai degrabă în distracții.

Elevii declară între lecturile lor preferate *revistele*: decodez aici dorința de informare și de divertisment. Totuși, majoritatea citește *proză* (reiese din răspunsurile închise) și destui identifică lectura cu o *pasiune* (în top la gimnaziu și pe locul al doilea la liceu). În ceea ce privește textele din manualele școlare, nici acestea nu aduc în discuție plăcerea lecturii. Ba mai mult decât atât, destui elevi se mulțumesc cu fragmentele din manual, iar uneori nu le citesc nici pe acestea.

Surprinzătoare sunt răspunsurile deschise la întrebarea: *Când citești în timpul liber, la ce renunți?* Răspund *altceva* 97 de elevi. Cei mai mulți - 18 - renunță *la computer și la Internet*, dar alții menționează: *îndatoririle casnice, somnul, odihna, plimbarea, munca...* Unii, nu mulți, renunță *la tot!* Sau mărturisesc apăsător: *nu renunț la nimic, le fac pe toate, îmi fac timp și pentru citit!*

Întrebarea veritabilă: *Un computer ți-ar putea înlocui lectura?* a reflectat cel mai puțin anticipările mele. Au răspuns DA 35,15% dintre elevii de liceu și 22,12% dintre gimnaziști. NU au răspuns 44,30 % dintre liceeni și 42,25 % dintre colegii lor mai mici. NU ȘTIU 25 % la liceu și 34,94 % la gimnaziu. Față de chestionarul din 2001 (de unde am luat această întrebare ca atare) situația diferă foarte mult. Atunci cei 100 de respondenți se grupau astfel: DA - 47, NU - 28, NU ȘTIU - 35. Acum, pe totalul grupului, numărul de decizi în favoarea computerului a scăzut la 30,78%. A crescut simțitor votul pentru NU-44,30% ca și cel pentru NU ȘTIU - 38,78%. Fie că elevii încep să pună computerul la locul lui, nu ca substitut al cărții, ci ca mijloc de informare și spațiu de joc, fie că noutatea P.C.-ului s-a asimilat și nu mai e ceva atât de râvnit, oricum lucrurile încep să se așeze.

În ansamblu, reiese că, de fapt, elevii citesc, dar ar citi, poate, mai mult dacă n-ar fi siliți s-o facă în regim de urgență și sub presiunea unui control de multe ori opresiv.

Aș încheia acest lung preambul (pentru a lăsa să vorbească sec cifrele) cu două citate, din epoci diferite, dar voluntar aduse pe aceeași pagină. Unul vorbește despre nevoile elevilor (G. Călinescu) și celălalt despre prejudecățile noastre, educatori sau nu.

Iată ce spunea G. Călinescu în anii '30 (fragmentul l-am preluat dintr-un text semnat de Ioana Pârvulescu în „România literară” nr. 35, 2004): „Ar trebui ca copiii aceștia să facă o baie de cultură, să stea de vorbă cu noi nesiliți un an de zile, să citească lucruri de soi fără spaima notei”. Deci problema e veche, ca și căutarea soluțiilor.

Al doilea text este un fragment din prefața lui H. R. Patapievici la volumul *Discernământul modernității*, Humanitas, 2004, volum ce reunește șapte conferințe susținute în ciclul de manifestări Microsoft. Prefața e ca un fel de dedicație adresată publicului descoperit în câteva mari orașe cu prilejul acestor conferințe. „Am descoperit, cunoscându-i, o altă Românie decât cea politică (...), economică (...), instituțională (...) de care ne-am cam săturat cu toții. Descoperindu-mi cititorii, mi-am redescoperit țara. Am

descoperit o Românie decentă, vie, generoasă, cultă, plină de un farmec pe care, în izolarea mea, îl atribuiam mai degrabă Occidentului decât țării mele”. Schimbând ceea ce e de schimbat, n-aș putea spune că elevii noștri sunt mai culți decât par, dar cu siguranță sunt mai buni decât instituțiile în care îi educăm. Iar noi, educatorii, am putea face mai mult și altfel pentru ca să-i molipsim de farmecul și plăcerea lecturii pe care le clamăm uneori cu patetism, dar le slujim stângaci sau într-un mod elitist.

Chestionar privind atitudinea față de lectură

Alege una dintre variantele de răspuns, încercuind vizibil litera din dreptul răspunsului corespunzător.

Datele de mai jos ne sunt necesare pentru un studiu. Îți mulțumim pentru colaborare!

1. Lectura reprezintă pentru tine:

- a. o pasiune
- b. o obligație
- c. un mod de a te instrui
- d. un mod de a-ți petrece timpul liber
- e. un mod de a uita de problemele zilnice
- f. altceva.....(completează ce anume)

2. Ce îți place mai mult să citești:

- a. basme, povești
- b. romane, schițe, nuvele
- c. poezie
- d. scrieri SF
- e. memorii, jurnale
- f. altceva.....(completează ce anume)

3. Textele din manualele de limba și literatura română sunt:

- a. utile pentru cultura generală
- b. plictisitoare, nu le prea citesc
- c. obligatorii și se cer la examene
- d. alte aprecieri.....

4. Când textele din manualele de literatură:

- a. sunt fragmente, citesc textul integral
- b. deși sunt fragmente, nu citesc textul integral
- c. alte aprecieri.....

5. Când citești în timpul liber la ce renunți:

- a. muzică
- b. sport
- c. televizor
- d. prieteni
- e. film, discotecă
- f. altceva (specifică ce anume)

6. Un computer ți-ar putea înlocui lectura?

- a. da
- b. nu
- c. nu știu

Chestionar privind atitudinea elevilor față de lectură

Date privind chestionarul

- **Grup țintă:** elevi de gimnaziu și de liceu
- **Durata administrării chestionarelor:** 6 luni (mai – noiembrie 2004)
- **Număr de persoane chestionate:** 452 de elevi de gimnaziu
896 de elevi de liceu
TOTAL 1348 de elevi
- **Localitățile în care se situează școlile participante:** București, Baia-Mare, Bistrița, Botoșani, Caransebeș, Cluj, Constanța, Iași, com. Maieru (jud. BN), Mediaș, Sângeorz-Băi (jud. BN), Târgoviște
- **Orașe mari:** 152 de elevi de gimnaziu
465 de elevi de liceu
- **Orașe mici:** 200 de elevi de gimnaziu
231 de elevi de liceu
- **Comune:** 100 de elevi de gimnaziu
200 de elevi de liceu
- **Tipurile de școli:** școli generale, școli de artă, clase gimnaziale cuprinse în licee, licee teoretice (secție română și germană), grupuri școlare – industrial, sportiv, economic -, 2 colegii naționale

Profesori care au fost operatori de interviu:

Maria Butuligă, Târgoviște
Ana Boaru, Mediaș
Cristina Chiprian, Iași
Gabriela Diaconu, București
Georgiana Epureanu, Cluj
Maria Frențiu, Caransebeș
Monica Halaszi, Bistrița
Cristina Hădărău Maieru, Bistrița-Năsăud
Gabriela Medan, Baia-Mare
Iacob Naroș Maieru, Bistrița-Năsăud
Alina Petri, Sângeorz-Băi, Bistrița-Năsăud
Mariana Rânghilescu, Botoșani
Mina Maria Rusu, Botoșani
Florica Sereșanu, Mediaș
Margareta Samson, Constanța
Alina Tonea, Bistrița

Din Colegiul Național „George Coșbuc” Cluj:

Germina Breaz, Simona Dobrescu, Cristina Erdei, Luminița Medeșan, Geanina Zegrean, Titiana Zlătior

Specificul proiectului:

- cercetare empirică
- cercetarea nu are caracter de sondaj de opinie
- grupul de elevi chestionați nu are caracter de eșantion reprezentativ
- au fost cuprinși în proiect cei doritori, dintre membrii ANPRO și mai ales colegii din programul „Cercuri de lectură”

■ **Motivația proiectului:**

- constatarea că lectura pierde teren în favoarea altor surse de informare
- restrângerea interesului față de lectura literară
- căutarea explicațiilor și, mai ales, găsirea unor soluții

■ **Obiectivele proiectului:**

- “diagnosticarea” atitudinii față de lectură a elevilor, dincolo de observația curentă, de locurile comune și de prejudecăți
- Comunicarea rezultatelor atât elevilor precum și cât mai multor profesori
- Oferirea unui punct de sprijin pentru cercetători, specialiști, didacticieni, profesori, în abordarea didacticii lecturii

Date Statistice: Gimnaziu

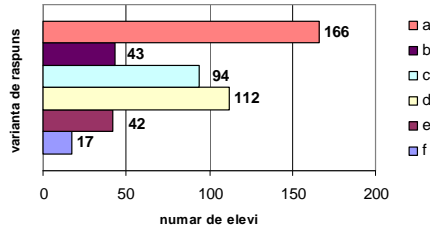
452 de elevi

Date Statistice: Gimnaziu

452 de elevi

Lectura reprezintă pentru tine:

1. o pasiune	166	36,72 %
2. o obligație	43	9,51 %
3. un mod de a te instrui	94	20,79 %
4. un mod de a-ți petrece timpul liber	112	24,77 %
5. un mod de a uita de problemele zilnice	42	9,29 %
6. altceva	17	3,76 %

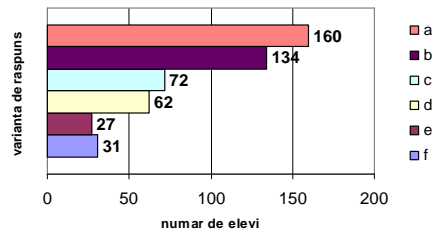
Lectura reprezintă pentru tine:

f. altceva (16 respondenți)

- îmbogățirea vocabularului – 4
- relaxare – 2
- scap de plictiseală – 1
- îmbogățirea culturii generale – 1
- ceva interesant – 1
- ceva plictisitor - 1

Ce îți place mai mult să citești:

a. basme, povești	160	35,39 %
b. romane, schițe, nuvele	134	29,64 %
c. poezie	72	15,92 %
d. scrieri SF	62	13,71 %
e. memorii, jurnale	27	5,97 %
f. altceva	31	6,85 %

Ce îți place mai mult să citești:

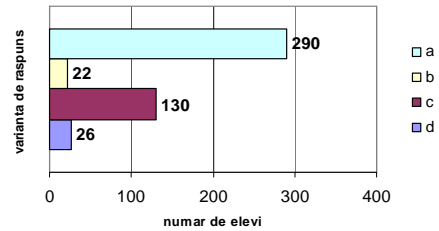
f. altceva (28 de respondenți)

- reviste și ziare – 14
- aventuri – 7
- Biblia - 5
- cărți documentare – 2
- romane polițiste - 2

Analize și chestionare

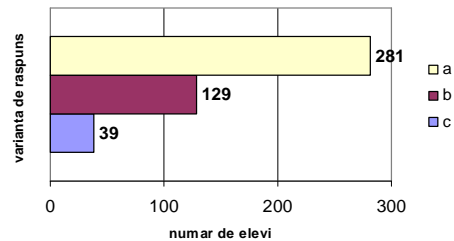
Textele din manualele școlare de limbă și literatură română sunt:

a.	utile pentru cultura generală	290	64,15 %
b.	plictisitoare, nu le prea citesc	22	4,86 %
c.	obligatorii, se cer la examen	130	28,76 %
d.	alte aprecieri	26	5,75 %

Când textele din manualul de literatură:

a.	sunt fragmente, citesc textele integral	281	62,16 %
b.	deși sunt fragmente, nu citesc textele integral	129	28,53 %
c.	alte aprecieri	39	8,62 %

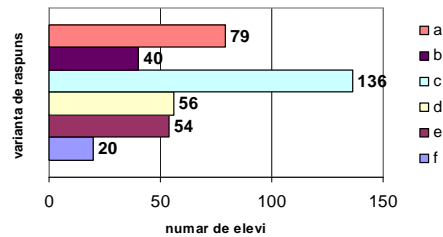

Când textele din manualul de literatură:

- c. alte aprecieri (35 de respondenți)
- dacă îmi place foarte mult fragmentul – 3
 - dacă mă convinge, citesc integral - 1
 - câteodată – 1
 - depinde de text – 1
 - dacă e obligatoriu - 1
 - nu le citesc, sunt plictisitoare - 1
 - foarte rar citesc integral – 1

Când citești în timpul liber, la ce renunți:

a.	muzică	79	17,47 %
b.	sport	40	8,84 %
c.	TV	136	30,08 %
d.	prieteni	56	12,38 %
e.	film, discotecă	54	11,94 %
f.	altceva	20	4,42 %

Lectura. Repere actuale

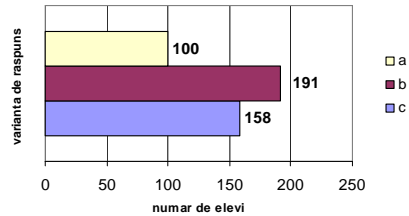
Când citești în timpul liber, la ce renunți:

f. altceva (18 respondenți)

- jocuri pe calculator – 4
- renunț la toate – 4
- teme – 2
- nu renunț la nimic, îmi fac timp pentru toate - 1

Un computer ți-ar putea înlocui lectura?

a.	da	100	22,12 %
b.	nu	191	42,25 %
c.	nu știu	158	34,95 %

Un computer ți-ar putea înlocui lectura?

Nuanțe:

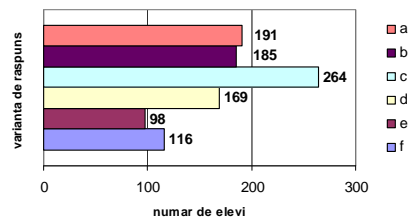
- uneori
- depinde
- dacă ar avea basme, da
- am un PC și nu renunț la nici una
- din punctul de vedere al culturii și al fanteziei, da, din punctul de vedere al citirii, al vocabularului, nu

DATE STATISTICE: LICEU

896 de elevi

Lectura reprezintă pentru tine:

1.	o pasiune	191	21,31 %
2.	o obligație	185	20,64 %
3.	un mod de a te instrui	264	29,46 %
4.	un mod de a-ți petrece timpul liber	169	18,86 %
5.	un mod de a uita de problemele zilnice	98	10,93 %
6.	altceva	116	12,94 %

Lectura reprezintă pentru tine:

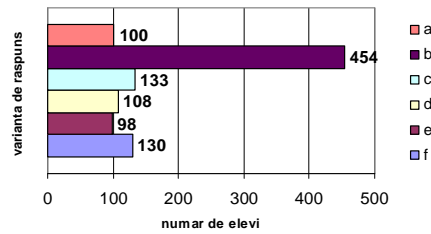
f. altceva (116 respondenți)

- o plăcere rară - 14
- mijloc de informare – 8
- mod de cunoaștere - 6
- îmbogățirea vocabularului – 2
- îmbogățirea culturii generale – 1
- o plictiseală – 2
- un chin – 2
- o pierdere de vreme – 1
- ceva urât – 1
- o corvoadă – 1
- nimic - 1

Analize și chestionare

Ce îți place mai mult să citești:

a.	basme, povești	100	11,16 %
b.	romane, schițe, nuvele	454	50,66 %
c.	poezie	133	14,84 %
d.	scrieri SF	108	11,49 %
e.	memorii, jurnale	98	10,93 %
f.	altceva	130	14,50 %

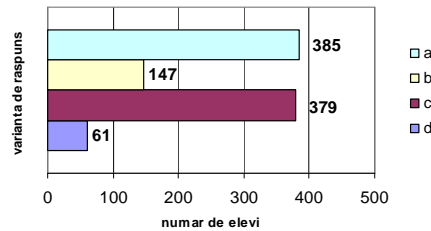
Ce îți place mai mult să cite

f. altceva (130 de respondenți)

- reviste - 32
- ziare - 13
- teatru - 5
- cărți de aventuri - 4
- filosofie - 4
- tratate și articole științifice - 3
- bancuri - 3
- nimic - 1

Textele din manualele școlare de limba și literatura română sunt:

a.	utile pentru cultura generală	385	42,96 %
b.	plictisitoare, nu le prea citesc	147	16,40 %
c.	obligatorii, se cer la examen	379	42,29 %
d.	alte aprecieri	61	6,80 %

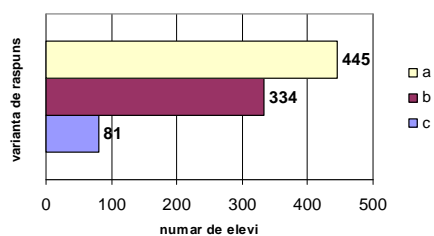
Textele din manualele școlare de limba și literatura română sunt:

- d. alte aprecieri (61 de respondenți)
- bine alese - 4
 - uneori interesante, alteori plictisitoare - 3
 - sunt obligatorii, dar și interesante, și instructive - 5
 - formatoare - 2
 - cool (!!!!!!!!!!!) - 1
 - prost alese - 2
 - ar putea fi mai diverse și mai interesante - 1
 - le citesc, dar sunt cam plictisitoare - 1

Când textele din manualul de literatură:

a.	sunt fragmente, citesc textele integral	445	49,66 %
b.	deși sunt fragmente, nu citesc textele integral	334	37,27 %
c.	alte aprecieri	81	9,04 %

Lectura. Repere actuale

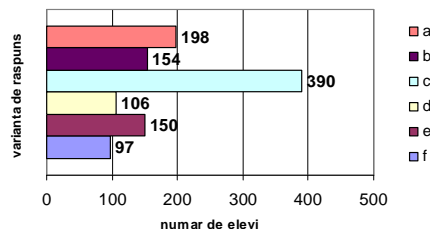
4. Când textele din manualul de literatură:

c. alte aprecieri (61 de respondenți)

- unele da, altele nu – 10
- depinde de text – 7
- dacă îmi place – 5
- dacă mă interesează – 5
- citesc integral și în plus referințe critice – 3
- uneori nu citesc nici din manual – 4
- nu citesc deloc – 2
- nu citesc decât rezumatul din cărți de comentarii – 2
- citesc printre rânduri – 1

Când citești în timpul liber, la ce renunți:

a. muzică	198	22,09 %
b. sport	154	17,18 %
c. TV	390	43,52 %
d. prieteni	106	11,83 %
e. film, discotecă	150	16,74 %
f. altceva	97	10,82 %

Când citești în timpul liber, la ce renunți:

- f. altceva (97 de respondenți)
- computer / internet – 18
 - nimic – 12
 - îndatoririle casnice – 9
 - somn – 8
 - le fac pe toate, nu renunț la nimic – 4
 - plimbare - 2
 - tot – 2
 - renunț la mine - 1

Un computer ți-ar putea înlocui lectura?

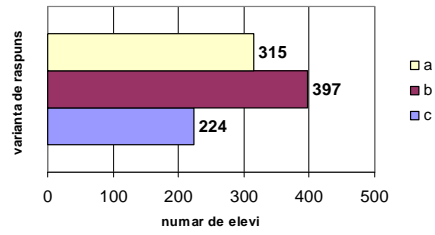
2004

- da 315 35,15 %
- nu 397 44,30 %
- nu știu 224 25 %

Analize și chestionare

2001 – 100 de elevi

- da 47 %
- nu 28 %
- nu știu 35 %

Un computer ți-ar putea înlocui lectura?

- a = da
- b = nu
- c = nu știu

